

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Syntagma Iuris || Vniversi, Atqve Legvm || Pene Omnivm
Gentivm, Et || Rervm Pvblicarvm Præcipvarvm,||**

Grégoire, Pierre

Francofurti ad Mœnum, M.D.XCIX.

VD16 VD16 G 2999

1 de Iudiciorum comprobatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97739)

scit fratibus priusquam accrescit Titio. *las post Bart. in d. lre con-*
uall. n. 12. 4. ¶ At si maius dubium est inter interpretes, quando
 d. factus moritur, relicta ex vno parte coniuncto re tantum, &
 ex altera verbis tantum, quis præferatur in iure accrescendi, au
 vero utriusque æqualiter admittatur, ut ecce, sic scriptum est in
 testa. *n. Titio lego fundum Sempronianum. C. de lego eundem*
fundam Sempronianum æquis portionibus. Cuius repudiat vel mori
 tur ante aditam portionem, vel ante delatam, quæro cui accre
 scit: eius p. utro an Titio re coniuncto, an Seio verbis coniuncto.
 §. si quis vero non implens de her. & Falc. in aut. l. vni. §. in primo, &
 §. pro secundo, de cadu. toll. C. & colligitur ex ordine literæ, dum prius
 vocatur substitutus postea coniunctus. Idem in aut. hoc amplius,
 C. de fideicom. probatur, & l. 2. §. si duo, de bon. poss. sec. tab. P. Trifa
 nam in solutione contendit. Mihi autem in otium non datur re
 felle di singula, verum adtipulor sententiæ, ut verbis tantum
 coniunctus præferatur re tantum coniuncto, propter rationes quas
 videto cum aduersariis rationibus in l. re coniuncti, apud Iasonem,
 a. cum. 125. vsque ad num. 133. & videtur id probare d. lre coniu
 cti. ¶ Affinis in dubio erit & quæritio, nam substitutus vulgaris
 præferatur coniuncto, vel contra coniunctus substituto. In qua re
 uedat, substitutum præferri cuiuslibet coniuncto, in deficientis par
 te. d. §. in primo, & §. pro secundo, l. vni. de cad. toll. Quod & in lega
 tis receptum est. d. l. vni. in princ. Quia cum substitutio veniat ex
 prouisione & voluntate expressa & permissa hominis, l. si in testa
 mento, de vulg. P. ius vero accrescendi ex promissione legis, l. si in
 part. conuen. C. l. mariti, de procur. C. gl. in l. qui patri, de acq. here.
 P. recte cedit ei ius accrescendi: quia prouisio hominis tollit
 subsidiariam prouisionem legis. l. si Titio, §. Iulianus, de leg. 2. Item
 secundum ius accrescendi est veluti tacita substitutio in defectu
 domino portione. l. cum ex filio, §. filio, de vulg. P. Et proinde facta
 expressa substitutio, expressum iubet silere tacitum, l. si. §. i. in
 ver. partem, de her. insti. C. cum etiam accrescendi ius, vere non
 sit substitutio, nec expressa nec tacita, sed quasi substitutio: id est,
 accedens quodammodo ad vim substitutionis, vnde etiam tacita
 substitutio, præferatur iuri accrescendi. l. si. C. de necess. her. insti.
 Idem censendum est de coniunctis legali coniunctione, ut per sub
 stitutum excludantur, ut in l. quidam testamento, 30. de vulg. P. Ex
 cipitur tamen ut monui alias, si de contraria voluntate testatoris
 constat expressa vel præsumpta: nam ex ea tunc præferatur con
 iunctus. l. non aliter, de lega. 3. l. si. de insti. resti. sub cond. fact. C. §.
 disponat de nupr. in aut. Tenet enim clauum successiones vol
 untatis testatoris, ut quocumque voluerit eam inclinet, ut in l. pen.
 C. de impub. Huc referri potest resolutio, cur in substitutione
 dicenda copulatiue, vel pluribus collectiue facta, nempe per ver
 ba, sine, vel si uterq, substitutus excludatur a coniuncto. argu. l.
 si heredes plures, de cond. insti. P. Quia voluntas non fuit testatoris
 vocandi substitutum, nisi in eo casu & conditione, si uterque de
 cessisset vel repudiasset, l. si. §. filium, de lega. 2. l. Lucius, §. Casio ad
 Trebell. P. quamuis in fideicommissaria substitutione aliter respō
 sam sit. l. qui potest, de acq. hered. l. testamento, C. de impub. Accedit,
 quod quando idem est substitutus qui & coniunctus est, is ut con
 iunctus præferri potest, l. dominus, §. si. de vulg. P. l. cum virum, C.
 de fideicommiss. Erit igitur voluntas causæ expulsiōnis coniuncti,
 app. sito substituto, non secus quam cessare diximus ius accre
 scendi ex prohibitione expressa vel tacita testatoris. aut. hoc am.

plius, C. eod. l. 2. §. si duo, de bono poss. sec. tab. P. l. si quis her. es. & l. nec is
 §. 1. de acquir. hered.
 ¶ At si substitutus non possit succedere, vel si non fuerit, tunc
 vocantur coniuncti iure accrescendi. Sublato enim impedimen
 to, quod obstat iure accrescendi, remanet quod impediatur
 integrum. l. pignori, qui & a quibus manu lib. non fiat, l. a Titio, de rei
 vind. P. Imo & testatoris voluntas fuisse videtur coniungendo,
 ut si substitutio quam priorem fecit, non obtineret, ius accrescē
 di locum haberet. l. si iure, de leg. 2.
 ¶ Effectus ¶ & finis iuris accrescendi est, ut portio vacans, non
 dicatur vacans aut in contouersia, sed certis personis deferatur,
 eodem iure quo portio cui accrescit, vel eidem personæ cuius est,
 portio cui accrescit: lucrumque & damnum, volentes & iniuitos
 secundum distinctiones præcedentes, vel cum onere vel sine eo
 sequatur, postquam partem suam agnouerint. Is enim qui par
 tem suam sponte agnouit, videtur ab initio voluisse aliam partē,
 si vacaret. Qui enim scit, aut scire potuit, socio abstinente, fore
 se oneribus implicandum, ea cōditione adire videtur. l. si solus he
 res, & l. p. in l. si duo, 38. & l. pen. de acq. here. Nemo enim ab initio
 cogitur adire vel repudiare hereditatē vel legatum, l. nec emere, C.
 de iure delib. & qui videt iam a socio repudiatam partem, potest li
 bere cum sua & aliam repudiare: & si ipse ante aditam vel repu
 diatam a socio, suam adierit, potest repudiare socio, & ipse suam
 & illius reicere. Marcell. l. cum hereditas, 55. l. si minor 25. annis, de
 acq. here. P. l. 1. §. si quis adita, & l. 2. §. si honorū, ad Senat. Tertull. P.
 Alioquin si velit suam portionem retinere, iniuitus, & deficientis
 partem accrescere pati cogitur, vel non decrescere. l. qui ex dua
 bus, 53. §. si. de acq. her. P. Transitque hoc ius accrescendi ad here
 redem heredis, Neratius in l. qui patri heres existit, 59. eod. l. hac scri
 ptura, §. si. de cond. & demon. P. veluti appendix præcedentis insti
 tutionis, l. si quis heres, in 1. de acq. her. P. Et ita qui vult antecedens,
 vult & consequens, l. illud, eod. l. 2. de iuris. om. iud. P.
 ¶ Et inde etiam vna colligitur ratio iuris accrescendi a conse
 quentia institutionis, & a præcedente partis acceptatione.
 Cui addi potest alia, ex causâ successioneis testati: ne pro parte
 quis testatus, & pro parte ab initio iuris successioneis intestatus
 decedat, quod ius nostrum non patitur, l. ius nostrum, de regul.
 iur. l. si duob. de milit. testamen. quamuis ex post facto aliquo mo
 do possit. l. pater filium, de colla. dot. P. l. circa, & l. nam & si parenti
 bus, de inoffic. testam. P. l. cum duobus, C. eod. Item 3, quia absurdum
 videatur partem hereditatis ab aliquo acceptari, partem respui, &
 improbare iudicium defuncti. l. vni. §. his ita, de cad. toll. l. nam ab
 surdum, de bon. lib. P. §. non tantum, de here. & Falc. in Nouel. Id
 plium & de legatis dicendum, quæ coniunctim facta sunt. l. lega
 tarius, 38. de lega. 1. Individua aditio relicti, l. 1. & 2. de acq. here. P.
 ut & in diuidua debet esse voluntas defuncti, l. cum qui, §. si. de iis,
 quib. ut ind. P. cum qua debent concordare, qui eius utilitatem
 assequi desiderant. l. si duobus, 16. de l. 1. Adde 4. accrescendi prou
 isionem in defectu, ne pars defecta possessore, incidat in causam
 caduci vel quælibet, & ad impediendam legis Papie dispositionem, &
 ad fiteum repellendum, exemplo substitutionis. d. l. vni. in princ.
 & §. si. de caduc. toll. & l. si. de iis, quæ pro non scripti hab. l. 1. de v
 sus. ruit. accresc. P. Et hæc hæc tenus de testati & intestati tractatio
 nis quæstionibus & negotiis, dicta sufficiant: reliquum est, ut sin
 gularem iudicialium negotiorum perquisitionem aggrediamur.

DE IUDICIIS ET IUDICIBVS, ET EORVM IURISDICTIONE, ET ADMINISTRIS. LIBER XLVII.

De Iudiciorum comprobatione. CAP. I.

- 1 Fines duo rerum omnium, proprius & communis.
- 2 Iudicium suum quis consequitur.
- 3 Iudiciorum ab aliquibus coacta reprobationes, & solutiones qua
 stionum, & num. seq.
- 4 Iudicio certare Christianis, quando & quomodo liceat.
- 5 Litigare quomodo permittatur perfectis Christianis.
- 6 Litigiosus, non ordinandus: non litigiosus, laudandus.

- 8 Iudicia reddentes an dicantur contemibiles.
- 9 Magistratus, Dii, honorandiq, principes civitatis, &c.
- 10 Litæ in quibus excrabilia, & fugienda. num. 11. & 12.
- 13 Litigantes perpetuo tristes.
- 14 Iudicia medentur litium contouersis.
- 15 Iudicia inducta ad emendandam vitam hominum.
- 16 Iudicium iniustitæ praxis.
- 17 Iustitia æqualitas non potuit distribui melius, quam per iu
 dicia.
- 18 Index medijs sine affectione inter contendentes litigantes.

- 19 Legum sancta quare a iudice possint expendi, & ad qua.
- 20 Iudicis officium quiescat, dum de lite consensus controuertentis.
- 21 Iudicii & arbitrii differentia.

RERVM omnium, vt plerunque duo fines, vnus proprius: vt medicinae, sanitas, alius communis, ad quem dirigitur proprii fines, Aristot. i. Ethico. ad Nicomach. vt societatis humanae conferuatio & utilitas. Iustitiae vltimus finis, est id oneos vitae aeternae reddere populos, & Deus vltimus scopus, cuius regni ministri dicuntur principes. Sapient. 6. At finis proximus, legibus hominum conclusus, qui dirigit ad potterum, est voluntas ius suum cuique tribuendi. §. i. de iustit. & iur. apud Iustin. l. iustitia. eod. in P. Potterum quoque cetera complectatur praecipuum iuris, cui cuique tribuere, §. iuris praecipua eo. §. d. l. iustitia. §. i. seu conferuare, in quo & potissima est diuinarum & humanarum legum ratio, sine qua parum aut nihil prodesset acquirere, & nulla daretur auctoritas in alium transferendi, castigandi, nec distinctio vlla bene aut male vitendi. In quibus ias quoque versatur, & iudicium fit. l. fin. de legib. P.

¶ Nam & iudicium, dicitur reddere quod suum est cuique, & tertia summaque pars in eo consistit ad administrationis reipubl. Arist. 4. Politic. c. 14. Nemo enim sine iure in iudicium prouocat, nec sine iudicio suam consequitur ab iniuris. l. si procuratorem, §. mandati, sumo a contrario sensu, manda. P. De iudiciis igitur agamus. quae & catastrophae & finem huic etiam vniuerso seculo impositura sunt.

¶ Ceterum, f. exemplo bonorum agricolarum, antequam disputationem de illis instituerimus, pessima quorundam semina aueruncabimus, vt fertilior tractationis sit ager. Et principio opinionem, vel melius errorem eorum, qui plus iusto sapere voluerunt, submouebimus, eo perniciosiore, quo sacris literis abutens, persuadere quae vult nititur: adstruens ab homine Christiano, & iudicia & magistratum proinde potestatem, ablegari debere. Atque singulis rationibus seu probationibus propositis germanam & veram mentem subiciemus. Primum itaque, omnia forensia & iudicia impugnant & subtrahi videntur, ex Dei optimi forensia & iudicia nostri Iesu Christi praecipuo. Matth. cap. 5. Audistis quia dictum est, oculum pro oculo, dentem pro dente: Ego autem dico vobis non resistere malo. Sed si quis te percuiserit in dextram maxillam tuam, praebe ei & sinistram. Et quis tecum vult iudicio contendere, & tunica tuam tollere, dimitte ei & pallium, &c. Quibus verbis constare videtur, potius iniuriam patendam esse, quam vindicandam in iudicio: & iustus esse amittere propria, quam pro illis litigare.

¶ Ceterum, f. h. c. sententia nunquam prolata est a Deo ea mente, in quam transferretur, arg. l. si quando, ibi, neq. enim credendum est, &c. C. de iustit. re. f. a. alioquin enim ab oblatenda essent legitima ex Dei auctoritate potestates, vt infra docebimus, constituta. Et ideo referenda sunt verba ad axioma, Audistis quod dictum sit, oculum pro oculo, &c. quod perniciosi Iudei mandatum peruerterant, iudicium talionis ad vindictam singularum personarum traducentes, vim vi repellere propria auctoritate, hinc permissum esse male colligentes. Quae sensum reicit bonus legislator, & perfectionem vitae Christianae docendo, consulit, non autem iubet, potius se disponere ad maiores iniurias perpetiendas, quam iam acceptas propria auctoritate vindicare. Sic enim conformis fit Christianus suae orationi quam a Deo didicit, D. Matth. c. 5. D. Lucae c. 11. & petit sibi dimitti peccata a Deo, sicut ipse suis debitoribus remittit. Illud ipsum pertinet ad pallii dimissionem & togae, si quis qui petit, inde tibi contentionem grauem molliat: vt videlicet moneat, satius esse bona externa amittere, quam rapinae causa proximam odisse, & ita rem repetendo, crabrones irritare, aut pacem soluere caritatis fraternae. At litis remotis circumstantiis, quin quilibet possit ius suum repetere, non prohibetur, vt tamen hoc magis iudicis sit, & publicae auctoritatis, non priuati. In nullus, C. de Iudicis. Explicat D. Paulus, Roma. c. 12. Nolite, inquit, esse prouidentes apud vosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes. prouidentes bona, non tantum coram Deo, sed coram hominibus omnibus, si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pace habentes, non vosmetipsos defendentes carissimi. Scriptum enim, mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus. Sed & si esurierit inimicus tuus, cibus illum, si sitit, potus da illi: Hoc enim faciens carbones ignis coegeris super caput eius. Noli vinci a malo, sed vince in bono malo. Haec D. Paul.

¶ Et f. alibi idem, delictum constituit in contentione forensi, non ea ratione quidem, quod iusto iudicio quis repetat per iudicem quae sua sunt, sed quod in repetendo non legitima mente, sed appetitu auaritia, vel odio fratris id fiat, quod vna Christiana perfectione declinetur, & quod contententes pati a proximo no lint modicam iniuriam. Sic enim verba eius haec docent, D. Paul. 1. ad Corinth. 6. v. latum, in ca. 1. 2. 3. 9. 3. & c. f. x. differentia, eo. §. c. 1. 14. 9. 1. ¶ Quam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis. Quare non magis fraudem patimini: Declarat D. Augustinus illa verba, vt perfectis liceat sua repetere simpliciter, sine causa, sine lite, sine iudicio. Sed non conuenit eis iure mouere causam coram iudice. Siquidem, qui perfecti sunt, nihil habere dicuntur, aliudve nihil possidere, saltem vt his inferant, quam Deum, vt constat ex precepto diuino, D. Matth. 19. Mar. 10. Lucae 18. Act. 2. & 4. Si vis perfectus esse, vende omnia quae habes, & da pauperibus, & sequere me. Item, Dominus pars hereditatis clericorum, vnde clerici dicitur, c. de clerico, 21. dist. Nec antiquis sacerdotibus Leuitici generis, pars data bonorum temporalium inter tribus alias Israelis, Dentero. 12. l. 10. sua 14. Quare qui perfecti onis gradum subeunt, nec possunt, nec dicuntur vere sua repetere, quia propria non habent. priuatio praesupponit habitum. l. decem, de ver. obi. P. l. Julianus, de duor. P. Et si petant, professio & desiderium eorum repugnant. l. professio, de muner. patrii. lib. 10. C. reddatur, de profess. & mod. d. lib. 10. c. 114. q. 1. Si tamen ecclesiastica possideant, vt perfecti, & administrati, economi, tutores aut curatores eorum, c. auctorem, 12. q. 2. recedere petunt, defendunt, & iure vt eas conferunt ad iudicium prouocant, vt in concilio Carthaginensi deciditur. cap. episcopus, 14. q. 1. Proinde & verba illa: Si quis abstulerit tibi tunicam, da ei & pallium, censentur exhortantis ad perfectionem, non praecipietis, vel prohibentis repetere iniuste rapta, aut concedentis impune aliena rapere, vel iniurias inferre. d. c. episcopus, §. fin. Et prohibetur quidem in iudicio stare, captando lucrum: sed non uitando damnum. d. c. episcopus, §. 1. & ibi vide Archid. Sed & omnibus etiam interdicitur est illis praecipit, ne temere moueant lites, vt plerique ex animo faciunt, aduersarij potius diuicandi causa, vel aliena inuadendi, quam iuris sui persequendi. Et sunt multi, potissimum qui superbia tument, qui neque ad horam sine contentione viuere queant. Sicq; peruersi, suscitant lites. Prouer. c. 16. Cum tamen non oporteat Christianum hoc modo esse litigiosum, c. olim, de a. cons. sed abstinere a lite, & ita minuere peccata. Eccles. c. 28. Huc pertinet quod D. Iacobus c. 4. admonet, vnde, inquit, bella & lites in vobis, nisi ex concupiscentiis vestris quae militant in cordibus vestris: Et proinde non tam iudicium, quam impia causa litigandi, & pronus ad iurgia & contentiones animus, reprobat.

¶ Iudicio f. merito a D. Paulo, ne huiusmodi litigiosum ordine. 7 tur inter ecclesiasticos, inhi betur, tota, 66. & 90. dist. Et contra verecundia illius laudanda potius quam vituperanda, qui maluit re carere, quam sepius pro ea litigare. d. 4. §. fin. de alien. iudic. mut. cau. fac. P. Vt & refert Vlpianus, l. illud, §. quod tamen, de trib. act. P. praetorem existimasse inesse equitatem in cessione domini de peculio ferri, quo merces accipiendi obligatur, ne conturbaretur disquisitione facta: vt se a molestia litis liberaret.

¶ Secundo f. loco, quidam magistratum & forensium hominum vitem rati sunt conditionem, quod D. Paulus iusserit, ad id munus exsequendum deligere contentibiles. 1. ad Corinth. 6. Cuius tamen verba alium sensum habent, quando recte perpenduntur, quam vulgo explicantur. vide Conradum Largum, 5. part. Metho. in praefat. Illa autem sic scripta in archetypo sunt. Ταυτα τις υμων προσχημα εχων ουδε θετερον, κενειδεσ επι τον αβιανον χηρω επι τον εχρον εν οιδεατε επι τι αρχου τ κομον κενειδεσ: η επι υμων κενει τε το κομο, αλλα ετοι εσκεπτε τον ελαχιον: ακ οιδεατε επι αρχου κενειμεν, μη τι γυ βιοπαχε μη ουν κενει τε εαν αρχιτε, τος εβουνημενος εν τη εκκλησια. τος τε εβουνητε, id est, Audiat aliquis vestrum habens negotium aduersus alterum iudicari apud iniustos, id est, ethnicos, & non apud Sanctos, id est, apud Christianos. An nescitis quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt: Et si in vobis vel per vos iudicabitur mundus, cedo, indignine estis qui de minimis rebus iudicatis? Nescitis quoniam angeli iudicabimus? Quanto magis quae huius vitae sunt? Secularia igitur negotia si habueritis, contentibiles hos constituitis (sic explico verbum κενειτε, per secundam personam pluralem indicatiui non per imperatiuum) ad iudicandum? Quibus verbis tantum abest, vt D. Paulus reiciat curam iudicandi ad contentibiles, quin contra persuadeat causas Christianorum a Christianis, non a gentilibus terminandas esse: nisiq; mellorib. qui de praestantioribus, nempe

tius corporis populari. Magistratus autem administri legi sunt, & ad effectum perducunt legem, l. 2. §. post originem, de orig. iur. in P. & iura cuique reddunt. Et aduersus iniustitiam, petulantiam, timiditatem, vt ait Plato, ex omni genere actuum maxime conueniens animaduersio, castigatio, iudicialis censura, Plato dialog. 15. in Sophista sua de ente. Proipicit magistratus & prohibet, ne teuis vite homines a potentioribus opprimantur, l. illicitas, §. nec potentiores, de offi. praes. P. hos tuetur, neque illis illatas iniurias inultas abire sinit, l. 2. de iur. aduoc. lib. 12. C. consilium indigentibus, auxilium afflicto praebet: vt pote pro patre & tutore subditis praepositus, §. illud videlicet, ver. ex diuerso, vt in. sine quoquo suffra. in authen. col. 2. tit. 2. §. quod si delinquentes, de mand. prin. in au. b. Et vt patres consilium capiunt pro liberis, l. nec in ea, §. si ad leg. iud. de adult. P. & in pietate potius quam in atrocitate potestas eorum consistit, l. diuus, ad leg. Pompe. de parricid. P. sic & magistratus & iudicis tunc illud prospicere negotiis subditorum, & cum temperamento castigare eorum delicta, l. respiciendum, de poen. P. l. interpretatio. eod. Vt patentes aliena & contumaces ad restitutionem cogere, l. quidam existimauerunt, sic cert. pet. P. pœnas pessimis, pœna banis reddere, l. de iust. §. in. P. Quocirca D. Paulus, [Obedite inquit, propositis vestris, & subiacete eis: ipsi enim persigilant, tanquam rationem reddaturi pro animabus vestris, ad Hebr. c. 13. c. v. refragabili, eorum similibi cita. de offi. ord. ap. Grego.] Et Vlpianus ad vilitatem prouinciae pertinere tradit, esse aliquem, per quem negotia sua prouinciales explicant: & ideo pro consule debere officium suum persequitandum in prouincia, quouisque successerit et aduenit, l. memini, §. de offi. pro. con. P.

17 ¶ Quarta ratio iudiciorum, ab æquitate iustitiae est, quæ non potuit, hoc modo constitui quam iudicibus & magistratibus, qui neutram contententiam partem nisi secundum æquum & bonum fouerent. Qui enim contendant, plerumque fere semper propriis affectibus mouentur, & impetu quodam obnubilata mente petunt vel denegant, vel tentant citius quæ sibi commoda videntur, quam rationem excutiant: diuersitas corporum diuersitatem nobis indicat animi, nec vnum velle omnibus, l. quia poterat, ad Senat. Trib. P. §. quia diuersitatem, de conc. pra. vt plures in vnam sententiam ægre conueniant, leg. 2. §. deinde quia diffiçile, de regul. iur. P. nec voto vno consentiunt, leg. 1. de liber. vniuersi. P. vt ad dissentendum naturalis facilitas, l. item si vnus, §. si de recept. a. but. P. Et proinde, medius qui dam in componendis hinc aff. & iustitibus necessario esse debet, qui iustitiam exsequatur in ciuitate & regat, vt anima pathemata in corpore, Arist. 4. Polit. cap. 4. Iudex enim ad æqualitatem & mediocritatem deducit, vt nec plus nec minus quam oporteat singulis concedat, Idem lib. 4. Ethic. cap. 4. Et saepe alibi, & l. ubi falsi, ad leg. Cor. de Fal. lib. 9. C. tit. 22. §. Et æquus iudex iustitiam quod praestat ab iis qui admitti accipiunt, in authen. coll. 2. ad eam singulis iudicandi facultate in re sua si alterius interit, leg. 1. ne quis in sua causa, P. l. qui iurisdictioni, de iur. iudic. l. falanus, de iudic. P. l. nullus, C. de Iudicis, quia sibi nemo recte imperare dicitur, l. pen. de arb. P. Et re & iudicatori ab omni suspitione abesse debent, l. aperitissimi, C. de iudic. cum simi.

18 ¶ Quinta ratio ex legum executione facilliori pendet, quia leges longissimi & futuri temporis considerata causa, eaque vt omnibus conueniente statuant: & proinde iudicis auctoritas fuit necessaria, quæ praesentibus negotiis, & singularibus personis, eorum iusta & sancta accomodat, Aristotel. cap. 1. Rhetic. ad Alex. and. Neque leges aut senatusconsulta ita scribi possunt, vt omnes casus qui quandoque incidunt, comprehendant, l. neque leges, 9. cum sequi de legi. P. Quamobrem, cum in aliquo articulo sententia manifesta est, is qui iurisdictioni praestit, ad similia procedere, atque ita ius dicere debet, l. non possunt, 1. eod. vel certa iurisdictione supplere. Inam vt ait, l. eod. c. g. ofce. do enim dicentur negotia, & causarum merita partium assertionem panduntur, l. fin. C. si per vim vel alio modo, cap. ex literis, de in integr. rest. adhibita disquisitione, per quam iudici mandatur diligenter causas rimari, cap. iudicantem, 3. o. quæst. 5. l. iudices C. de iud.

20 ¶ Neque tamen sit arbitretur in peris publicorum personarum iudicia, quo sine iis possint aliquando ex conuentione lites transigi & sopiri, vt in transactione, l. non minorem, C. de transact. Et tot. in iuramento, l. si 1. de fidei commiss. C. leg. 1. de iur. iur. P. cum simi. vel compromissio, leg. 1. §. 10. tit. de rece. arb. 1. & de arbit. P. & licet reque foro renuntiare, l. si quis in conscribendo, C. de part. l. si quis in conscribendo, C. de epis. & cler. & dum partes conueniunt, vana sit de iudice quaestio, l. 1. §. inde queritur, de noui op. nun. P. Si-

quidem non improbamus, imo laudamus, quod iurgia & controuersiam amice componantur. Non enim iudicis potestas exigenda tunc est, quæ tantum ad pacem cogit inuitos, et qui ipse quæ iusta sunt non faciat, nec tunc etiam lis est vere, vbi contestatio coram iudice facta non est, l. 1. C. de lit. contest. c. 1. eo. ap. Greg. quâuis catachreticos pro omni controuersia etiam non foret, vlturpetur appellatio interdum, l. ius nomen, de verb. sign. P. c. forum, eod. ap. Greg. ¶ Et tamen alud quoque est arbitrium, aliud iudicium: iudicium est pecuniae certæ, arbitrium incertæ. Ad iudicium hoc modo venimus, vt totam litem obtineamus, aut amittamus. Ad arbitrium hoc animo adimus, vt neq; nihil, neque tantum, quantum postulauimus, assequamur: vt scribit Cicero, aliaque plura addit, pro Q. Roso. Neque etiam iudicia solum pertinent ad controuersias pandas, quæ possunt inter se controuertentes tollere, sed & in aliis versantur, in quibus nihil auctoritas priuatorum potest. [iudicia, inquit idem Cicero, post pri. aut distrahendarum controuersiarum, aut puniendorum malefactorum causa reperta sunt: quorum alterum leuius est, propterea quod minus laedit, & saepe domestico discretore diiudicatur: alterum est vehementissimum, quod ad grauiores res pertinet. Et non honorariam operam amicit, sed seruerat iudicis ac vim requirit.] Igitur vt finem huic controuersiam imponam, iis qui iudicia improbant, dico, quod Demosthenes ait Atheniensibus, in oras suas sententiis suis vti debent de ordine scilicet Respub. in tōis duxantipolis vni in oortia xxi. di. 7. l. i. q. in vniuersis vni quæ dicitur, &c. In iudicis vobis iustitia est, & suffragio reipub. consenset oportet. Ego vero non ista iudicia priuatis inter vos diiudicandis & r' mandis esse comparata, vt ex æquo seruient omnibus: huius vero vni mis superant, in his consistit salus reipublica. ¶ Vt maximum merito beneficium se largiri ratus sit Ludouicus 12. Gallorum rex subditis, si lites circumcideret, in cons. Lud. XII. publi. an. 1512.

De Nominis Iudicii acceptione.

C A P. 2.

- 1 Iudicare quid est.
- 2 Fasti & nefasti dies.
- 3 Iudicii acceptiones.
- 4 Iudicium, actio & accusationes cur dicantur.
- 5 Iudicia & dicuntur, quæ ad ordinationem sententia pertinent, quare.
- 6 Iudicium, sententia dicitur.

Iudicare, idem est quod ius dicere, vel dare, Paul. in l. 2. §. 77. in l. 3. quod quis iur. P. & ius dicentis ita officium latissimum est, Vlp. in l. 1. de iur. iudic. P. Vario iudicii nomen declinat, s. de ling. Lar. a verbo iudicari. Et hinc iudicare, quod ius dicitur, hinc & iudicem qui iudicat accepta potestate, id est, qui quibusdam verbis dicendo finit; & a dicendo iudicium, & d. care & dicere. Sic & aedes factas a magistratibus praecunte p. nificet, dicendo dedicari, iur. iudic. l. que; sepe pro iudicare, sententiam dicere vlturpetur Vlp. in l. iudex posteaquam de resud. lib. 4. 2. p. tit. 1. l. iud. in l. qualem autem, 2. 2. §. d. d. c. 2. de arbit. in P. lib. 4. tit. 8.

¶ Siquidem tamen & manus iudicum tribus verbis cõpendiose consistere dicebatur, do. dico. addico, vel alius, ab dico, quæ facti aut proloqui certis non licebat diebus, quibus iustitiam erat, vel ferie Vnde & nefasti dies, vt iudiciales fasti, teste Ouidio, 1. Fasti.

Ille nefastus erit, per quem tria verba sciuntur: Fastus erit, per quem lege licet agi.

¶ Proinde nomen hoc ius dicendi, ex generali translatione, iudicii latitatem in aliis locis & causis quam ferentibus fecit significacionem. De iure namq; dicere & ratiocinari, ex ratiocinatione forensis possumus. Atq; ita ad plura porrigitur iudicii acceptione, quæ referunt Accursius, 1. g. in §. praeterea quibus non est permiss. fac. test. Ioannes Andreas, in rub. de iud. in 6. & ad reg. in iudicis de reg. iur. in Mercor. Godofredus, H. stienlis, in sum. rub. de iud. Panormitanus, ad can. rub. apud Greg. Paul. Caitrensis, ad eand. C. & alii, 10. Mona. ad can. in 6. Lu. de Penn. ad l. de petri. bon. sub lib. 10. C. In quibus distinguendis, facilis erit ratio ex dicendi causis, iuxta vulgarem iuris in similibus regulam, c. intelligencia de ver. sig. l. si vno anno, loca P. consideratis rebus & personis, quibus iudicii nomen accomodate datur: vt si dictum sit, furiosus aut minores iudiciorum vt aut carere, l. cum prator, de iud. P. c. ex parte de corp. viti. ap. Greg. c. infamis §. 1. r. 3. q. 7. de mente & discretionem agi nemo dubitabit, nõ de sententia forensi, cum nec de lite meo fiat. ¶ Sed tamen & in tractatione controuersiarum forensium, ex quibus

iudicium